

**XII Międzynarodowa Konferencja Naukowa
KRAKÓW – LWÓW
książki, czasopisma, biblioteki XIX-XX wieku
13-14 listopada 2014, Kraków**

XII International Conference KRAKÓW – LWÓW
Books – periodicals – libraries
XIX-XX century

**STRESZCZENIA
REFERATÓW**

**Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytetu Pedagogicznego
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie**

Opracowanie: Adam Bańdo i Grzegorz Nieć; opracowanie graficzne: Justyna Buczyńska-Łaba

Komitet naukowy:

dr hab. Grażyna Wrona – przewodnicząca

prof. dr hab. Krzysztof Woźniakowski

dr hab. Andrzej Drózdź

dr hab. Janusz Kostecki

dr Iwona Pietrzekiewicz

dr Michał Rogoź

dr Ewa Wójcik

Komitet organizacyjny:

dr Grzegorz Nieć – przewodniczący

dr Adam Bańdo

mgr Justyna Buczyńska-Łaba

Adam BAÑDO

Krakowski „Czas” i jego redaktorzy (1848-1939)

W dłuższej, bo ponad 90 letniej historii krakowskiego „Czasu” przez redakcję tego konserwatywnego dziennika przewinęła się niepoliczalna rzesza dziennikarzy, polityków, pisarzy, poetów i artystów oraz innych wybitnych przedstawicieli świata kultury i nauki. Wielu z nich związało swoje losy, nierzadko kariery z redakcją pisma. Część z nich pełniła funkcje redaktorskie, inni ograniczali się do aktywnej roli publicystów, autorów rozmaitych tekstów, które wzbogacały i urozmaicały kolumny „Czasu”. W tej grupie znalazło się kilka nieprzeciętnych postaci, które w szczególny sposób zapisały się w dziejach dziennika. Im właśnie poświęcono niniejsze wystąpienie

Joanna BRONKA, Urszula DULĘBA

Współczesna prasa studencka Krakowa

W Krakowie funkcjonuje obecnie 19 uczelni wyższych, które zrzeszają około 120 tys. studentów. Tak ogromnie rozwinięta struktura szkolnictwa wyższego sprzyja powstawaniu i działalności organizacji, stowarzyszeń oraz kół studenckich. Wiele z nich tworzy, redaguje i wydaje własne czasopisma o różnej tematyce. Opublikowano wiele opracowań dotyczących tego tematu, jednak brakuje podsumowań odnoszących się do obecnie wydawanych czasopism studenckich w Krakowie. Głównym celem wystąpienia jest ukazanie możliwości badawczych i wielopoziomowej, złożonej problematyki prasy

studenckiej. Autorki przeprowadzą analizę na podstawie badań statystycznych, z pomocą których przedstawią pełny obraz krakowskiego czasopiśmiennictwa studenckiego oraz jego typologię. Analiza stworzonych zestawień umożliwi pokazanie najbardziej aktywnych na rynku prasy studenckiej instytucji, przedstawi przemiany, jakie zaszły współcześnie na rynku wydawniczym prasy studenckiej Krakowa, a także pozwoli naszkicować mapę prasowych inicjatyw środowiska, ukazując jednocześnie jego potencjał intelektualny i organizacyjny oraz zmiany zachodzące na uczelniach wyższych w ostatnich latach.

Jolanta CHWASTYK-KOWALCZYK

Lajkonik na wygnaniu – dziennikarz Zdzisław Bau (1912-1991)

Referat prezentuje działalność krakowianina, tułacza, emigranta i dziennikarza Zdzisława Baua, żołnierza Polskich Sił Zbrojnych, korespondenta wojennego, który przeszedł szlak bojowy z 2. Korpusem Armii gen. Andersa z Rosji Sowieckiej do Włoch. Bau był redaktorem "Orła Białego" założonego w 1941 roku w Buzułuku, następnie od 1943 r. – „Dziennika Żołnierza APW”, w Rzymie z Ignacym Kleszczyńskim – „Życia Tygodnia”. Od 1947 r. wyemigrował do Buenos Aires. Tam próbował wydawać własne czasopismo „List z Europy i Polski”, by w końcu zostać stałym korespondentem argentyńskiego koncernu prasowego „Empresa Haynes”, a także londyńskiego „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza”. Współpracował również z Rozgłośnią Polską Radia Wolna Europa, Głosem Ameryki, pisywał też felietony do

nowojorskiego „Nowego Dziennika”, paryskiej „Kultury” i „Zeszytów Historycznych”.

Agnieszka J. CIEŚLIKOWA

Edmund Libański i czasopismo „Przemysłowiec” we Lwowie

Edmund Libański (1862-1928) był inżynierem geometrą, działaczem społecznym, właścicielem kinoteatru, konstruktorem-amatorem, wydawcą, i nade wszystko – niestrudzonym popularyzatorem nowinek technicznych. W latach 1903/4-1911 wydawał – nieregularnie – czasopismo „Przemysłowiec”, za pośrednictwem którego starał się szerzyć nowoczesną myśl techniczną i gospodarczą.

Ewa DANOWSKA

„Sygnały” (1933-1939) – lwowskie pismo młodej lewicy

Czasopismo „Sygnały” ukazujące się z podtytułem „Sprawy społeczne – literatura – sztuka”, ukazywało się od 1 listopada 1933 r. do 1 listopada 1934 r., a następnie od 1 lutego 1936 do 15 sierpnia 1939 r. Pismo zadebiutowało jako miesięcznik, a od numeru 39 przekształciło się w dwutygodnik. Ogółem ukazało się 75 numerów, mających ciągłą numerację. Wydano cztery numery specjalne poświęcone kolejno: Ukrainie, kulturze Lwowa, pamięci Andrzeja Struga i sprawom białoruskim. Redaktorem pisma od samego początku był Tadeusz Hollender. Czasopismo zaczęła wydawać grupa młodych

ludzi, wywodzących się z Koła Polonistów Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Wśród licznych współpracowników przeważali ludzie lewicy, choć w artykule wstępnym podkreślono bezpartyjność i bezprogramowość. Okazało się, że artykuły obejmują całe spektrum zagadnień i publicystycznych wypowiedzi, przeczących idei bezprogramowości, z czasem radykalizując swe treści. „Sygnały” zaliczały się do periodyków lewicowych i niejednokrotnie z powodu zbyt ostrych wypowiedzi pismo miało poważne kłopoty z cenzurą. Wiele miejsca na łamach zajmowały zagadnienia dotyczące demokracji, wydarzeń społecznych, antynacjonalizmu, antyfaszyzmu, a także szeroko zajmowano się literaturą, sztuką i oświatą. Pomimo trudności „Sygnały” zdobyły w historii czasopiśmiennictwa międzywojennego wysoką pozycję, utrzymując swój lewicowy charakter i zdobywając czytelników poza miejscem ukazywania się, czyli Lwowem.

Dorota DEGEN

***Inicjatywy wydawnicze Polskiej Akademii Umiejętności
a powstanie Polskiej Akademii Nauk***

Referat przedstawia okoliczności przejścia kontroli nad działalnością wydawniczą Polskiej Akademii Umiejętności przez utworzoną w 1951 roku Polską Akademię Nauk w kontekście zmian organizacji wydawnictw naukowych oraz pozycji społecznego ruchu naukowego w nowym systemie organizacji nauki, wprowadzonym w latach 50. XX wieku. Sprawa wydawnictw naukowych była wtenczas żywo dyskutowana i dotyczyła także polityki władz

partyjno-państwowych wobec istniejących i przyszłych instytucji naukowych. Sytuacja PAU była reprezentatywna dla całego środowiska towarzystw naukowych. Prezentowane zagadnienia wpisują się w szerszy zakres polityki wydawniczej w sferze nauki okresu PRL-u.

Małgorzata DERKACZ

Reklamodawcy na łamach krakowskich jednodniówek z okresu międzywojennego (ze zbiorów CBN POLONA)

Analiza zawartości jednodniówek wykazuje, że budziły one spore zainteresowanie reklamodawców. Pozyskanie wsparcia finansowego przez wydawców zapewne nie było łatwe, gdyż krąg odbiorców tych druków ulotnych był ograniczony i różnił się znacznie od czytelników gazet codziennych i czasopism. W referacie podjęta zostanie próba odpowiedzi na pytanie, czy istniała zależność między zakresem tematycznym jednodniówek, ich wydawcami (np. organizacje młodzieżowe, harcerskie, wojskowe, polityczne, grupy zawodowe, stowarzyszenia) i kręgiem odbiorców a reklamodawcami.

Daria DOMARAŃCZYK

Lwowski „Ster” (1895-1897) jako przykład czasopisma umiarkowanie feministycznego

Referat przedstawia historię, redakcję oraz zawartość pierwszego polskiego czasopisma o wydźwięku umiarkowanie feministycznym. Założony w 1895 roku

przez Paulinę Kuczalską-Reinschmit „Ster. Dwutygodnik dla wychowania i pracy kobiet” był bardzo nowoczesnym jak na ówczesne warunki tytułem. Poza kwestią kobiecą – emancypacją, podejmował także tematy z zakresu nauk społecznych, nauki, literatury oraz przyrody. Stał się także organem prasowym Towarzystwa Chowu Drobiu i Królików w Jarosławiu (później Towarzystwo Ornitologiczne), na którego czele stanęła Maria Czartoryska. Po jego zniknięciu z rynku prasowego w 1897 roku „Ster” został reaktywowany w 1907 roku w Warszawie jako „Organ Równouprawnienia Kobiet” – propagandowa tuba radykalnego Związku Równouprawnienia Kobiet Polskich.

Anna DYMMEŁ

Ze Lwowa do San Francisco. Prenumeratory „Sobótki. Księgi zbiorowej na uczczenia pięćdziesięciolecia jubileuszu Seweryna Goszczyńskiego”

Celem referatu jest przedstawienie geograficznego i społecznego zasięgu jubileuszowego wydawnictwa dedykowanego znanemu poecie, powstańcowi i działaczowi społecznemu Sewerynowi Goszczyńskiemu. Wydanie książki jubileuszowej niewątpliwie stanowiło ważne wydarzenie w ówczesnym środowisku lwowskim, a popularyzacji podjętej inicjatywy służyły nie tylko kontakty osobiste organizatorów, ale i ogłoszenia w prasie. W efekcie zdołano pozyskać niemal 500 subskrybentów należących przede wszystkim do inteligencji. Lista „przedpłaćcieli” ukazuje szeroki zasięg geograficzny realizowanego przedsięwzięcia wydawniczego. Publikacja

wzbudziła zainteresowanie mieszkańców Lwowa, Krakowa i licznych pobliskich miejscowości. Mimo okolicznościowego charakteru edycji, geograficzny zasięg prenumeraty nie ograniczał się do obszaru Galicji. Jubileusz poety przyciągnął uwagę wybranych osób z Poznania i Wrocławia, pozyskano subskrybentów także z Wiednia i Paryża. Książka dotarła również do emigracyjnego środowiska Polaków mieszkających w San Francisco.

Anna Maria GRUCA

***Działalność wydawnicza Akademii Umiejętności
podczas pierwszej wojny światowej***

Mimo utrudnień, jakie w działalności Akademii Umiejętności spowodował wybuch I wojny światowej, nie zaprzestała ona działalności wydawniczej. Kontynuowała rozpoczęte przez wojną przedsięwzięcia, ale też wydawała publikacje będące rezultatem prowadzonych w latach wojny badań. Celem referatu będzie określenie rozmiarów produkcji wydawniczej Akademii Umiejętności oraz jej struktury i zmian, jakie zaszły pod wpływem warunków wojennych w porównaniu z wcześniejszym okresem. Istotne będzie także ustalenia miejsca i roli Akademii Umiejętności wśród innych wydawców krakowskich tego okresu.

Halina GRZYWACZ

Biblioteki szkolne m. Podgórze do 1939 r.

Obok istniejących na przełomie XIX i XX w. szkół ludowych, realnych i wydziałowych męskich oraz żeńskich w 1892 r. w mieście Podgórzu powstała pierwsza szkoła średnia, Cesarsko-Królewskie Gimnazjum o profilu klasycznym z językiem łacińskim, greckim, polskimi i niemieckim. Gimnazjum na przestrzeni dziejów zmieniało nazwę, profil, miejsce nauczania, ale zawsze ważną rolę odgrywały w nim biblioteki i czytelnie. Tworzono je dla potrzeb nauczycieli i uczniów z przewagą księgozbioru w języku polskim i niemieckim. Okres 1892–1939 jest trudnym obszarem badawczym dla tej placówki, albowiem nie zachowały się dokumenty z tych lat. Mamy do dyspozycji jedynie sprawozdania szkolne oraz, w ograniczonym zakresie, księgozbiór, który wchodzi w skład obecnego zasobu historycznego Biblioteki IV Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie. W trakcie badań i poszukiwań materiałów o podgórskim Gimnazjum w zasobach Biblioteki i Archiwum Narodowego w Krakowie, BJ, BG UP, WBP, odnaleziono sprawozdania szkolne, protokoły z posiedzeń Rady m. Podgórze, wspomnienia uczniów, materiały jubileuszowe z okazji 100-lecia IV Liceum. Analiza dostępnej literatury przedmiotu, zebranych materiałów pozwala ukazać stan księgozbiorów, czytelnictwa i kondycji bibliotek szkolnych m. Podgórze, a po 1915 roku dzielnicy m. Krakowa.

Grażyna GZELLA

„Wyroki prasowe” polskiej prasy w świetle „Dziennika Urzędowego” „Gazety Lwowskiej” z lat 1894-1914

„Gazeta Lwowska” jako organ urzędowy C.K. Namiestnictwa na swych łamach publikowała wyroki prasowe sądów austro-węgierskich, w tym również galicyjskich. Podawano w nich tytuł gazety czy czasopisma, numer, tytuł inkryminowanego tekstu, ustępy których wyrok dotyczył i orzeczenie sądu. Po 1894 r., w związku ze zniesieniem kaucji, liczba wyroków wyraźnie zwiększyła się, stąd próba scharakteryzowania tego procesowego dorobku prasy polskiej.

Jerzy JAROWIECKI

Ludzie konspiracyjnej prasy krakowskiej 1939-1945

Celem wystąpienia jest ukazanie środowiska wydawców i autorów prasy konspiracyjnej lat wojny i okupacji, zróżnicowanego zarówno pod względem pokoleniowym, jak i przede wszystkim ideowym i organizacyjnym.

Monika JAREMKÓW

Lwów jako ośrodek wydawniczy polskich przekładów literatury żydowskiej w językach hebrajskim i jidysz w dwudziestoleciu międzywojennym

Lwów w latach 1918-1939 stał się drugim po Warszawie ośrodkiem wydawniczym Polski. W mieście zamieszkałym przez różne grupy narodowościowe ukazywały się także publikacje żydowskie. Kultura Żydów powstawała w Drugiej Rzeczypospolitej w trzech językach – hebrajskim, jidysz i polskim, co widać w repertuarze wydawniczym i jego językowej strukturze. Oprócz dzieł oryginalnych publikowano także przekłady z języków żydowskich, świadczące nie tylko o (dość ograniczonych) relacjach między obu narodami, ale także o postępującej polonizacji społeczności żydowskiej. Lwowskie edycje przekładów literackich i ich kształt edytorski ukazane zostaną na tle przemian kulturowych i społecznych, żydowskiej kultury książki we Lwowie oraz produkcji innych niż literacka typów książki, zawierających przekłady z języków żydowskich (m.in. książki dla dzieci, almanachy). Zaprezentowane zostaną także oficyny wydawnicze (np. Wyd. Księg. M. H. Rubina) oraz współtwórcy edycji przekładów.

Marta M. KACPRZAK

***Lwowskie edycje „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza
do 1914 roku***

Przez kilkadziesiąt lat we Lwowie wyszło ok. 40 edycji epopei o zasadniczym wpływie na utrwalanie świadomości narodowej i idei niepodległościowej oraz identyfikacji z polskością. Referat analizuje zawartość i strukturę wydań, ich cele, założenia ideowe i edytorskie. Prezentuje środowiska, w których je zainicjowano i przygotowano w danych okolicznościach (np. jubileusz 1898) dla określonych odbiorców (środowisko naukowe, lud, dzieci i młodzież); mówi o edytorach (H. Biegeleisen, W. Bruchnalski, R. Pilat, T. Pini, M. Reiter, M. Wysłouchowa, W. Bełza), ilustratorach (E. M. Andriolli), nakładcach i wydawnictwach (Macierz Polska, Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza, Księgarnia Polska, Gubrynowicz i Schmidt / i Syn, F. H. Richter – H. Altenberg, Wydawnictwo im. ś.p. K. Kulikowskiej), drukarniach (lwowskich: E. Winiarz, Drukarnia Polska, J. Czaiński w Gródku oraz współpracujących: Kraków – W. L. Anczyc, Drukarnia Narodowa, Lipsk – F. A. Brockhaus), wskazując relacje i różnice między nimi.

Dorota KAMISIŃSKA

Grafika polskich tygodników ilustrowanych drugiej połowy XIX wieku na przykładzie lwowskiego „Ogniska Domowego” (1883-1888) i „Strzechy” (1868-1873) oraz krakowskiego „Świata” (1888-1892, 1893-1895) i „Włościanina” (1869-1879)

Grafika polskich tygodników ilustrowanych XIX wieku nie była dotychczas analizowana z uwzględnieniem zarówno układu graficznego pisma, jak i jego szaty graficznej. Do referatu, w którym podjęto próbę kompleksowego zaprezentowania grafiki tygodników ilustrowanych Krakowa i Lwowa ukazujących się w drugiej połowie XIX wieku, wybrano następujące tytuły: „Ognisko Domowe. Czasopismo literackie, artystyczne, naukowe i społeczne” (Lwów 1883-1888), „Strzecha. Pismo ilustrowane dla rodzin polskich” (Lwów 1868-1873), „Świat. Ilustrowany dwutygodnik literacko-artystyczny” (Kraków 1888-1892 oraz 1893-1895) i (Lwów 1892) oraz „Włościanin. Pismo dla ludu” (Kraków 1869-1879).

W badaniach posłużono się opracowanym przez Wiktora Franza schematem, zgodnie z którym na układ graficzny tygodnika ilustrowanego składają się elementy materialne pisma mające wpływ na jego formę i zawartość, natomiast szatę graficzną definiują elementy konstrukcyjne stałe i zmienne, do których zaliczono parametry kolumny i specyfikę materiału ilustracyjnego.

W całościowym podejściu do grafiki tygodników ilustrowanych tego okresu nie powinno zabraknąć oceny ich wartości artystycznej, zatem refleksję estetyczną z wykorzystaniem ikonograficzno-ikonologicznej metody badawczej Ervina Panofsky'ego, oparto na elementach

teorii obrazu Romana Ingardena oraz ustaleniach Henryka Wölfflina dotyczących stylu w sztuce.

Maria KONOPKA

Udział lwowskich księgarzy i wydawców w życiu muzycznym miasta w dobie autonomii

Lwów przełomu XIX i XX wieku był miastem, obok Warszawy i Krakowa, z intensywnie rozwijającym się życiem muzycznym. Uczestniczyły w nim liczne towarzystwa, z Galicyjskim Towarzystwem Muzycznym na czele, instytucje – teatr, filharmonia, liczne zespoły instrumentalne, chóralne. Przyczyniało się to do szybkiego wzrostu zapotrzebowania na wydawnictwa nutowe. Tym oczekiwaniom starali się sprostać księgarze-sortymentyści i wydawcy. Znane firmy księgarskie dążyły do kompletowania stosownego sortymentu, organizowali również wypożyczalnie nut i instrumentów muzycznych. Wzrastające zainteresowanie nutami skłaniało wydawców do ich finansowania. Szczególne zasługi miały trzy firmy: Księgarnia Seyfartha i Czajkowskiego, Gubrynowicza i Schmidta oraz Jakubowskiego i Zadurowicza, ale lista księgarzy-nakładców była znacznie dłuższa, choć ze znacznie skromniejszym dorobkiem. Nakładcami były też towarzystwa, Dyrekcja teatru lwowskiego, redakcje czasopism, zespoły chóralne, sami kompozytorzy. Lista zrealizowanych druków muzycznych – 311 pozycji – na pewno daleka od kompletności, dowodzi roli lwowskich księgarzy i wydawców w zaspakajaniu oczekiwań środowisk zainteresowanego muzyką.

Władysław M. KOLASA, Michał ROGOŹ

***Lwowskie i krakowskie czasopisma dla dzieci i
młodzieży (do 1918 roku)***

W referacie przedstawiono zwięzły zarys dziejów czasopism dla młodego czytelnika wydawanych we Lwowie i Krakowie w latach 1848-1918. Rozwinięto wybrane kwestie terminologiczne oraz zaprezentowano metodologię badań i źródła. W obu galicyjskich centrach ukazywało się w rozpatrywanym okresie 40 tytułów adresowanych do dzieci i młodzieży (28 we Lwowie i 12 w Krakowie). Przedstawiono ich chronologię, typologię oraz scharakteryzowano zawartość najważniejszych tytułów („Przyjaciel Dzieci” 1848-1849, 1861-1866; „Opiekun Dzieci ...” 1867-1873, „Promyk” 1872-1874, „Towarzysz Pilnych Dzieci” 1876-1883, „Mały Świątek” 1887-1939 i in.). Omówiono również czasopisma adresowane do starszych odbiorców (w tym pisma organizacji młodzieżowych i periodyki studenckie).

Hanna KOWALSKA

***Krakowskie wydawnictwa muzyczne na przełomie
XIX i XX wieku***

W referacie ukazano historię krakowskiego edytorstwa muzycznego przełomu XIX/XX w., działalność oficyn, ze szczególnym uwzględnieniem repertuaru muzycznego. Sporo miejsca poświęcono na omówienie strony technicznej wydawanych druków – druk nut i stron tytułowych oraz zdobnictwo. Zwrócono uwagę na

współpracę wydawców krakowskich z drukarzami w Warszawie, Lwowie, Lipsku, Berlinie i Wiedniu.

Dariusz KUŹMINA

W drodze do DARIAH...

The Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities (DARIAH) to międzynarodowa sieć wymiany ludzi, wiedzy, narzędzi i technologii. Powstało w tym roku polskie konsorcjum jako część europejskiej sieci DARIAH. Przewodniczy mu Uniwersytet Warszawski, jednym zaś z jego członków jest Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie. Polska grupa podejmie zróżnicowane działania w obszarze humanistyki i sztuki, ukierunkowane na analizowanie zagadnień z tych dziedzin w środowisku cyfrowym. Celem wystąpienia będzie prezentacja dotychczasowych osiągnięć polskiego konsorcjum oraz wskazanie możliwości wzajemnej na tym obszarze współpracy.

Sabina KWIECIEN

„Ruch Katolicki” (1897-1901) i „Przedświt”(1901-1903) jako przykład lwowskich dzienników katolickich

Referat przynosi rozważania na temat lwowskich dzienników katolickich, wydawanych na przełomie XIX i XX w. oraz w pierwszych latach XX wieku. Podjęto w nim próbę ukazania modelu katolickiego dziennika. Model teoretyczny został opracowany na podstawie analizy

zawartości „Ruchu Katolickiego” (1897-1901) i „Przedświtu” (1901-1903). Charakterystyka lwowskich dzienników pozwoliła wyłonić podstawowe elementy struktury wewnętrznej.

Jacek LADORUCKI

Krakowski epizod biografii Jana Muszkowskiego i jego wpływ na formowanie się poglądów naukowych profesora

Syntetyczne spojrzenie Jana Muszkowskiego na zjawiska kultury poparte było aktywnym uczestnictwem w politycznych ruchach społecznych i bogatym doświadczeniem w tym zakresie. W referacie autor rekonstruuje rozwój poglądów uczonego w obszarze szeroko rozumianych dziedzin społecznych (w tym bibliologii) poczynając od udziału w krakowskim lewicowym ruchu młodzieżowym aż po dojrzały okres działalności naukowej w Warszawie i Łodzi. Z praktycznych doświadczeń badacza, zaangażowania zawodowego i szerokiej wiedzy humanistycznej powstała jego całościowa oryginalna koncepcja nauki o książce. Społeczne i filozoficzne podłoże poglądów Muszkowskiego na procesy funkcjonowania książki stanowią do dziś ważny przyczynek do określania statusu nauki o książce w przestrzeni wiedzy akademickiej. Autor, oprócz materiałów źródłowych (listów, artykułów, dokumentów osobistych) odwołuje się także do wspomnień córki uczonego i bezpośrednich rozmów z Joanną Muszkowską-Penson na temat jej ojca.

Beata LANGER

*Pod kopułą lwowskiego Ossolineum
Stanisława Wasylewskiego wzorem gawędy
bibliofilskiej?*

Wymieniona w tytule praca Stanisława Wasylewskiego to jedna z cenniejszych pozycji przynoszących wiedzę o środowisku naukowym i literackim Lwowa przełomu XIX i XX wieku. Książka pełna pasji, ciekawostek i osobistych refleksji przedstawia wybitnych przedstawicieli świata nauki i książki. Na tle epoki barwnie obrazuje szereg inspirujących zdarzeń z zakresu szeroko rozumianej kultury. Biblioteka, książka, prasa i przede wszystkim ludzie skupiający się wokół tych zagadnień to główny wątek powieści.

Pierwsze wydanie omawianego tomu ukazało się dopiero w 1958 roku, a więc kilka lat po śmierci pisarza, który pozostawił swoje wspomnienia w rękopisie. Sama gawęda prozą to gatunek literacki, który opiera się na określonym poziomie porozumienia pomiędzy nadawcą i odbiorcą. Oscyluje ona wokół rozmowy czy spontanicznej wypowiedzi jednostkowej. Gawędą może być gatunek literacki, ale również i rodzaj komunikacji językowej, występującej w utworach niebędących gawędą. Co istotne dla analizowanego dzieła, gawęda wchodziła w związki z różnymi gatunkami, również z pamiętnikami. Warto więc przyjrzeć się bliżej wspomnieniom młodego stypendysty z Ossolineum i spróbować zestawić powieść z pojęciem gawędy bibliofilskiej, a może spróbować doprecyzować, czym konkretnie jest gawęda bibliofilska?

Lidiya LAZURKO

***Dzieje lwowskiego czasopisma historycznego „Ruś”
(1911)***

У другій половині XIX ст. доволі динамічно розвивалась польська наукова періодика в галузі історії. Викликає інтерес діяльність одного з криптоісторичних видань під назвою “Ruś. Czasopismo poświęcone dziejom i kulturze Ukrainy, Podola, Wołynia i Rusi Czerwonej”, що виходив протягом 1911 р. за редакцією Ф. Равіти-Гавронського і фокусувався на минулому “східних кресів” давньої польської держави.

Ініціатор створення часопису “Ruś” Ф. Равіта-Гавронський акцептував ідейні засади польського націоналізму, головним завданням якого було відновлення державності шляхом об’єднання зусиль усіх верств населення, соціальні інтереси яких мали підпорядковуватись інтересам національним.

Часопис створювався у Львові. Видавцем і відповідальним редактором був Ф. Равіта-Гавронський. На перших порах основним помічником Ф. Равіти-Гавронського була Г.Полячкувна. Що стосується архітектоніки часопису, то його структура була типовою для тогочасних наукових історичних видань і мала наступні рубрики: дослідження, оцінки і звіти та бібліографія.

Urszula LISOWSKA-KOŻUCH

***Biblioteka pełna pomysłów czyli praca z użytkownikiem
niepełnosprawnym
(na przykładzie bibliotek publicznych Krakowa)***

Liczne instytucje podejmują działania mające na celu wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnościami, ponieważ zgodnie z zapisami Uchwały Sejmu RP z dnia 7 grudnia 2012 r. w sprawie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełno-sprawnych osoby te mają prawo do „niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą być dyskryminowane”. Ważna rola w tym przypadku bibliotekom publicznym, które realizują to zadanie poprzez odpowiednie działania i przemyślaną pracę z użytkownikiem. W wystąpieniu zaprezentowano nowoczesne metody i formy pracy z użytkownikiem biblioteki, ze szczególnym uwzględnieniem oferty kierowanej do czytelnika z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Polem badawczym stały się wybrane biblioteki publiczne Krakowa.

Krzysztof MIGOŃ

***Polska, rosyjska i ukraińska nauka o książce - tradycja
i współczesność***

Narodziny nauki o książce jako (względnie) autonomicznej dyscypliny naukowej nastąpiły w początkach XIX w. niemal równocześnie na zachodzie Europy (Francja, kraje niemiecko-języczne) i na wschodzie (imperium rosyjskie

i świat słowiański). Bibliologia wschodnioeuropejska wyrastała przede wszystkim z potrzeb i doświadczeń bibliografii; z czasem do jej rozwoju przyczyniły się także studia nad historią książki (drukarstwa) i bibliotek, bibliofilstwo i kolekcjonerstwo, poszukiwanie naukowych podstaw bibliotekarstwa i promocji książki.

Kształtowanie się teoretycznych fundamentów polskiej, rosyjskiej i ukraińskiej nauki o książce następowało zrazu pod wpływem koncepcji zachodnich; później pojawiły się nowe idee i wystąpiły specyficzne dla tej części Europy sposoby myślenia o charakterze i zadaniach księgoznawstwa. Uwarunkowania historyczne i kulturowe sprawiły, że w ciągu dwóch stuleci – nierównomiernego zresztą i często przerywanego – rozwoju studiów księgoznawczych w Rosji, na Ukrainie i w Polsce zauważyć można, obok odmiennych nurtów badawczych i zróżnicowanego ich natężenia, pewną wspólnotę podstawowych pojęć charakteryzujących naukę o książce w tych krajach.

Przywołując sformułowaną przez Roberta Estivalsa koncepcję „narodowych szkół bibliologicznych” (która może być użytecznym narzędziem charakterystyki księgoznawstwa w Rosji, na Ukrainie i w Polsce) można ją uzupełnić o „ponadnarodowy model wschodnioeuropejskiej nauki o książce”. *Differentia specifica* tej nauki o książce na tle nauki światowej to przede wszystkim:

- uwaga poświęcona książce jako instrumentowi komunikacji społecznej i faktorowi kultury,
- dociekania teoretyczne i metodologiczne pozwalające konstruować modele badawcze dyscypliny,
- intensywne studia nad historią kultury książki,
- powiązanie badań bibliologicznych z innymi dyscyplinami naukowymi,

- bibliologiczna teoria i historia służy nie tylko celom poznawczym, ale i organizacji systemu książki (produkcja – obieg – odbiór).

Małgorzata MIREK

***Czasopisma lwowskie w zbiorach Sądeckiej Biblioteki
Publicznej im. Józefa Szujskiego***

W 2016 roku Sądecka Biblioteka Publiczna będzie obchodzić jubileusz 125-lecia swego istnienia. Powstała ona w 1891 roku z inicjatywy Józefa Szujskiego (1835-1883), który przez 14 lat reprezentował Sądecczyznę w Sejmie Krajowym we Lwowie jako poseł. Zgromadzony przez niego księgozbiór prywatny przekazany został miastu Nowy Sącz przez jego syna Władysława Szujskiego i stał się podstawą utworzenia Biblioteki, która miała ożywić rozwój nauki i oświaty. Wśród zgromadzonych przez Sądecką Bibliotekę Publiczną czasopism, na szczególną uwagę zasługują czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku. Są to: „Gazeta Lwowska” i dodatki do niej: „Rozmaitości”, „Przewodnik Naukowy i Literacki” oraz „Dodatek Miesięczny do „Gazety Lwowskiej” poświęcony historii, statystyce i ekonomii krajowej”, a także „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich”, „Haliczanin”, „Strzecha”, „Przegląd Lwowski”, „Kwartalnik Historyczny” i „Lamus”. Niektóre z tych czasopism pochodzą z księgozbioru J. Szujskiego.

Marianna MOWNA

***Przewodniki po Lwowie okresu międzywojennego
(1919-1939)***

W kontekście badania historii powstania i dalszego rozwoju przewodnika jako gatunku informacyjnego oraz opracowania autorskiej klasyfikacji przewodników lwowskich sześciu okresów – austriackiego, rosyjskiego, polskiego, sowieckiego, niemieckiego i ukraińskiego, w prezentowanym referacie po raz pierwszy w ukraińskim lwowoznawstwie dokonano próby przedstawienia historii przewodników lwowskich okresu międzywojennego. Określono także cechy typologiczne przewodników, ich tematyczne, ideologiczne oraz językowe wyróżniki. Autorami ich byli wybitni uczeni i krajoznawcy tamtej epoki: M. Orłowicz, B. Janusz, M. Hołubcyj, I. Kripiakewycz, M. Jarosiewicz, A. Medyński. Międzywojenny polski rozdział dziejów lwowskich przewodników jest bardzo bogaty. Oprócz polskich autorów, tradycyjnie obecnych na wydawniczym rynku bedekerów, pojawili się Ukraińcy. W ich przewodnikach dostrzec można, nieraz bardzo różne, polskie i ukraińskie koncepcje w kwestii założenia Lwowa, jego dziejów, kultury, architektury, postępu technologicznego.

Grzegorz NIEĆ, Paweł PODNIESIŃSKI

Lwowska na polskim rynku antykwarycznym

Długa i bogata historia miasta, obfitość instytucji oraz osobowości, twórców, wreszcie bujnie rozwijająca się

historiografia i miłośnictwo Lwowa pozostawiły po sobie nieprzebrany stos publikacji najrozmaitszego rodzaju. Publikacje te funkcjonują od lat we wtórnym obiegu – w antykwariatach księgarskich, Internecie; a te najrzadsze i najcenniejsze pojawiają się na aukcjach. W minionym okresie popyt w tym obszarze tematycznym kształtowało wiele czynników, różnej natury. Obok autentycznych bibliofilów i kolekcjonerów oraz badaczy, aktywna była rzesza Lwowian gromadzących pamiątki po mieście, które musieli opuścić. Naprzeciw ich potrzebom nie wychodził rynek, tematyka lwowska w repertuarze wydawniczym była zdecydowanie ograniczana z przyczyn politycznych; zaspokoić potrzeby musiało to, co wydrukowano dawnymi laty. Po 1989 r. znikły te bariery, odrodzony i wolny ruch wydawniczy zasypał w krótkim czasie półki księgarskie publikacjami o Lwowie. Pojawiły się liczne reprinty, ale także przybyło i przybywa wciąż nowych opracowań; dzięki zaś otwarciu granic mamy szeroki dostęp do wydawnictw emigracyjnych z tego zakresu. Zmiany te wzbogaciły i jednocześnie przewartościowały w istotny sposób asortyment księgarski i antykwaryczny. Pytanie, jakie zadali sobie autorzy wystąpienia, brzmi: w jakich kierunkach przebiegały te procesy, i jak dzisiaj przedstawia się oferta tematyki lwowskiej na rynku wtórnym książki?

Emil NOIŃSKI

Lwowska edycja „Pamiętników generała Antoniego Jeziorańskiego...” i ich recepcja w środowisku weteranów powstania styczniowego

Pamiętniki generała Antoniego Jeziorańskiego wydane we Lwowie w latach 1880-1881, nakładem „Gazety Narodowej” i „Dziennika Polskiego”, wywołały w środowisku weteranów powstania styczniowego ożywioną dyskusję. Autor spisywał je u schyłku życia (zm. w 1882 r.), wiele wydarzeń z powstania 1863 roku pomijając milczeniem, jeszcze inne przedstawiając zupełnie według własnego uznania. Sporo miejsca edycji pamiętników poświęcono na łamach prasy, m.in. „Dziennika Polskiego” i „Gazety Narodowej”. Głos w dyskusji zabrał m.in. Agaton Giller, Tomasz Winnicki, Bronisław Ryx, Bronisław Zamorski i inni uczestnicy walk z 1863 roku, dla których pamiętniki Jeziorańskiego stały się powodem do spisania własnych relacji i wspomnień z tamtego okresu. Reedycja dwóch tomów pamiętników w 1913 roku, w 50. rocznicę powstania styczniowego, nie spotkała się już z tak żywym odzewem wśród odbiorców.

Ryszard NOWAKOWSKI

Czasopisma z kolekcji Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego, zachowane w zbiorach Biblioteki im. Stefanyka we Lwowie. Charakterystyka formalno-wydawnicza i postulaty badawcze

Przedmiotem opracowania są czasopisma pochodzące ze zbiorów Biblioteki Baworowskich, zidentyfikowane

podczas prac badawczych w Bibliotece im. Stefanyka, prowadzonych od 2004 roku. Analiza zachowanych tytułów, których proveniencja została ustalona na podstawie znaków własności obecnych w egzemplarzach, jest próbą odtworzenia najbardziej charakterystycznych cech typologicznych dawnej historycznej kolekcji, dokonanej w oparciu o kryteria treściowe z uwzględnieniem chronologii i topografii zbioru. Do najważniejszych postulatów badawczych zaliczono podjęcie kwerend zachowanej części dawnej dokumentacji bibliotecznej w połączeniu z kwerendami kolejnych tytułów, tak aby w przyszłości stała się możliwa formalna rekonstrukcja dawnego zbioru wydawnictw periodycznych.

Olha PALYUKH

***Środowisko drukarskie Lwowa w okresie
międzywojennym na łamach czasopisma „Ognisko”***

Artykuł omawia sytuację w środowisku drukarskim we Lwowie w czasie odbudowy państwowości polskiej. Bazę materiałową stanowi czasopismo dla spraw drukarskich i pokrewnych zawodów, periodyk Stowarzyszenia Drukarzy – „Ognisko”. W referacie zostaną przedstawione kluczowe kwestie społeczne, gospodarcze i zawodowe środowiska lwowskich drukarzy, a także informacje biograficzne.

Wasył PEDYCZ

***Problematyka polonistyczna na łamach „Zapysok NTSz”
(przed 1914 r.)***

За редакцією М.Грушевського чоловіче видання Наукового товариства імені Шевченка "Записки НТШ" надзвичайну увагу приділяло вивченню культури та історії західного сусіда українського народу – поляків. При цьому особливо багато публікацій торкалося осмислення специфіки польсько-українських взаємин в період від доби раннього середньовіччя до пізнього модерного часу. Найбільш популярними темами були правові та династичні аспекти процесу інкорпорації українських територій до складу Речі Посполитої, релігійна політика польських королів стосовно православ'я, доба козаччини та Коліївщини на західноукраїнських землях тощо. Крім самого головного редактора, цією проблематикою займалися також його учні О.Терлецький, Д.Коренець, М.Кордуба, С.Томашівський, В.Герасимчук, І.Джирджора, І.Кревецький, І.Крип'якевич та інші. Їхні праці, що ґрунтувалися на скрупульозному аналізі джерел з архівів Варшави, Кракова, Львова, Ватикану, Москви, мали значний вплив на полоністичний дискурс української гуманітаристики протягом всього ХХ ст.

Marta PEKALSKA

„Święto kultury polskiej” – czyli echa prasowe jubileuszu stulecia Ossolineum w roku 1928

Pierwsze teksty dotyczące 100-lecia ufundowania Zakładu Narodowego im. Ossolińskich ukazały się jeszcze w trakcie wojny, w roku 1917. Obchody jubileuszowe Zakładu, zorganizowane dopiero w roku 1928, wzbudziły duże zainteresowanie w prasie całego kraju i Europy. Obok krótkich notek, tekstów jedynie kurtuazyjnych, ukazało się dużo publikacji podkreślających znaczenie Lwowa i działalności Ossolineum dla kultury polskiej.

Małgorzata ROWICKA

O lwowskich i warszawskich wersjach syntezy dziejów literatury polskiej Wilhelma Feldmana

W referacie porównam różne wersje syntezy dziejów literatury polskiej krakowskiego krytyka Wilhelma Feldmana (*Piśmiennictwo polskie... Współczesna literatura...*) wydanych we Lwowie i Warszawie za życia autora, drukowanych w Krakowie w Drukarni Narodowej. Szczegółowo scharakteryzuję wydania warszawskie, dostosowane przez Feldmana do wymogów cenzuralnych obowiązujących w zaborze rosyjskim. Zanalizuję fragmenty, które krytyk z przyczyn cenzuralnych pominął w ogóle (rozważania dotyczące np. rodzącego się ruchu socjalistycznego i procesów socjalistów w Warszawie w latach 80., rządów Iosifa Władimirowicza Hurki, krępowania przez rząd carski teatrów warszawskich i braku w nich repertuaru narodowego, roli ludu

w powstaniach narodowych, wpływu tekstów wieszczów narodowych na twórczość poetów i dramaturgów współczesnych; wzmianki o Konstytucji 3 maja, bohaterach narodowych, ucisku rządu rosyjskiego, nienawiści Polaków i Rosjan, ugodowej postawie niektórych pisarzy itp.). Opiszę też modyfikacje tekstu: zamiany całych nieaprobowanych przez cenzurę passusów oraz pojedynczych słów i wyrażeń na neutralne (np. pogląd „na rok 1863” na pogląd „na ruch miniony”; „przełom 1863 w poezji” na „rok przełomu”; miłość „ojczyzny” na miłość „kraj”; uczuć „patriotycznych” na uczuć „zbiorowych”; „ugodowość” na „upodlenie oportunistów”; „polskie” na „rodzime”; „naród” na „ludzkość” itp.).

Halina RUSIŃSKA-GIERTYCH

Łukasz i August Skerlowie – lwowscy drukarze i działacze ruchu zawodowego

Łukasz Skerl i jego syn August to znani we Lwowie drukarze i działacze społeczno-zawodowi. Łukasz rozpoczął działalność drukarską w mieście nad Pełtwią w roku 1826 i kontynuował ją do roku 1875, August zaś, związał się z tym zawodem w latach 60. XIX wieku i wytrwał w nim aż do śmierci, czyli do roku 1881. Obaj, prócz pełnienia odpowiedzialnych funkcji w drukarniach (Łukasz w drukarni Pillerów, drukarni i litografii Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Drukarni Rządowej; August w Drukarni Rządowej, drukarni „Dziennika Lwowskiego”, następnie „Gazety Narodowej”), udzielali się czynnie w organizacjach zawodowych drukarzy: w Stowarzyszeniu

Wzajemnej Pomocy, Towarzystwie Postępowym, Stowarzyszeniu Rękodzielników Lwowskich „Gwiazda”.

W literaturze przedmiotu wspomniano o Skerlach niejednokrotnie, nie doczekali się jednak osobnego opracowania, choć w pełni swą działalnością zawodową i społeczną na to zasłużyli. Wystąpienie będzie miało na celu przybliżenie tych postaci i ich zasług w zakresie rozwoju drukarstwa lwowskiego i tamtejszego ruchu zawodowego.

Adam RUTA

***Księgarnia Geograficzna „Orbis” w Krakowie w latach
1922-1939***

Jedną z krakowskich firm wydawniczych 20-lecia międzywojennego była Księgarnia Geograficzna „Orbis”, której założycielem był Ludomir Sawicki, geograf, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Chcąc uniezależnić się od wydawców założył w 1922 roku pod nazwiskiem swojej żony Marii Księgarnię Geograficzną „Orbis” przy ul. Barskiej 41. W dwa lata później uruchomił drukarnię (Tłocznnię Geograficzną). Firma prowadziła skład główny wydawnictw kartograficznych Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, „Atlasu” oraz zakładu G. Freytag i Berdt w Wiedniu. Sawicki sprowadzał z zagranicy publikacje z dziedziny geografii. Nakładem księgarni ukazywały się serie: „Prace Instytutu Geograficznego UJ” (od 1923), „Biblioteczka Geograficzna Orbis” (od 1924) oraz „Krakowskie Odczyty Geograficzne” (od 1924). Ponadto „Orbis” wydawał czasopisma: „Wiadomości Geograficzne” (od 1923), „Orli Lot” (od 1924) i „Wierchy” (1926-1931). W ofercie księgarni znajdowały się pomoce do nauczania

geografii, w tym barwne mapy drukowane w Wiedniu. Po śmierci Sawickiego firmę prowadzili spadkobiercy aż do wybuchu II wojny światowej. Ludomir Sawicki opracował i wydał własnym nakładem szereg podręczników i pomocy do nauki geografii w szkole powszechnej, wielokrotnie wznawianych w latach 1920-1930; niektóre z nich osiągnęły ponad 20 wydań.

Aleksandra RYBKA

Biblioteka Potockich z Olszy jako przykład ziemiańskiego księgozbioru

Potoccy to jeden z najznakomitszych rodów w historii Rzeczypospolitej. Potoccy z Olszy należeli do linii Złota Pilawa. Olsza trafiła w ich ręce skutkiem, zawartego w roku 1869, małżeństwa Antoniego Potockiego z Anną Zakaszewską h. Rawicz. W kolejnych latach majątek powiększał się, a jego właściciele, szczególnie Antoni Potocki, syn Anny z Działyńskich Potockiej, przejawiali aktywność w wielu dziedzinach. Dziś majątek Olsza, znajdujący się w centrum Krakowa, jest świadectwem dawnych osiągnięć swoich właścicieli.

Na archiwum domowe składają się zespoły cennych dokumentów, liczne obrazy, ale także niezwykle księgozbiór, sięgający XVIII w. Celem wystąpienia jest zaprezentowanie bogatych zbiorów olszańskiej biblioteki, z uwzględnieniem problematyki ich gromadzenia oraz uwarunkowań mających wpływ na powstanie i funkcjonowanie ksiąźnicy. Ciekawe jest prześledzenie zmian w strukturze księgozbioru, ukazanie czynników, które miały na to wpływ, jak i zdefiniowanie samej funkcji, jaką pełnił on na przestrzeni wieków. Czy wzorem innych

ziemiańskich domowych bibliotek służył okolicznym mieszkańcom zaspokajając ich potrzeby czytelnicze, czy też użytkowany był jedynie przez mieszkańców dworu w Olszy? Odpowiedź na tak postawione pytania stanowi przyczynek do historii czytelnictwa ziemiaństwa polskiego XIX i XX w.

Renata SAMOTYJ

Kolekcja litografowanych podręczników przełomu wieków w zbiorach Biblioteki Politechniki Lwowskiej

W zbiorach Biblioteki Politechniki Lwowskiej znajduje się kilkadziesiąt litografowanych wydawnictw z drugiej połowy XIX wieku i początku wieku XX – spuścizna kadry naukowo-dydaktycznej uczelni. Tworzą one interesującą, wyodrębnioną kolekcję podręczników akademickich i skryptów odbitych techniką litograficzną. Omawiane książki ukazały się nakładem Towarzystw i Związków studenckich, jak również samodzielnych wydawców – studentów, asystentów i młodych wykładowców. Celem wystąpienia jest ukazanie autorów, zakresu tematycznego przedstawionych wydawnictw, walorów merytorycznych i dydaktycznych wykładów oraz skryptów, ich zasięgu chronologicznego, kształtu edytorskiego, jak również specyfiki poszczególnych kolekcji na tle rozwoju potencjału miasta oraz nauki i ruchu wydawniczego wspierającego działalność uczelni. Niniejsze opracowanie poświęcone jest jubileuszowi 170-lecia Politechniki Lwowskiej.

Karol SANOJCA

Biblioteki szkolne gimnazjów lwowskich w okresie międzywojennym

Biblioteki, traktowane jako istotny składnik zbiorów naukowych poszczególnych szkół, pełniły w okresie międzywojennym ważne funkcje dydaktyczne – jako źródło wiedzy i narzędzie oddziaływania wychowawczego. Istniały osobne biblioteki przeznaczone dla nauczycieli i uczniów. Te ostatnie dzielono niekiedy ze względu na język (np. biblioteka niemiecka, ukraińska) lub specyfikę zbiorów (np. biblioteka podręczników szkolnych, nut do śpiewu chóralnego). Gimnazja lwowskie posiadały znaczące zbiory biblioteczne. Częściowo uległy one zniszczeniu w czasie I wojny światowej, jednak w okresie dwudziestolecia szybko odbudowywano ich stan ilościowy.

W artykule przeprowadzona została analiza zasobów naukowych, popularnonaukowych i literatury pięknej lwowskich bibliotek gimnazjalnych; oceniono również stan czytelnictwa. Oprócz książek w szkołach prenumerowano także czasopisma, przeznaczone zarówno dla pedagogów, jak i gimnazjalistów. Z ich obszernym zestawem można się było zapoznać w istniejących przy niektórych bibliotekach czytelniach.

Witalij TELWAK i Wiktorja TELWAK

Postać Mychajła Hruszewskiego na łamach czasopisma „Hałyczanyn”

У вивченні проблеми рецепції творчої спадщини М.Грушевського у середовищі його сучасників надалі залишається низка актуальних питань, вирішення яких потребує значних пошукових зусиль. У першу чергу йдеться про опрацювання грушевськіани на сторінках львівських газет, у першу чергу, рупора москвофілів - "Галичанина".

Постать М.Грушевського виявилася знаковою для дописувачів газети, фокусуючи в собі цілість українського національного руху зламу століть. Виразна українська національна ідея, що конструювалася та пропагувалася М.Грушевським, визначила критичність, а згодом і безкомпромісність в її оцінках авторами газети. Вони дедалі більше підпадали під вплив російських монархістів у їх інтерпретаціях здобутків українського руху, як явища штучного, створеного на ворожі Росії кошти, а його лідера – як платного агента ворожих слов'янству сил. Численні публікації на сторінках газети авторства Т.Флоринського, А.Савенка, М.Павлова, А.Будиловича, замість спроби осмислення діяльності М.Грушевського, були спрямовані на її профанацію, утвердження в масовій свідомості стереотипного образу вченого як злісного ворога територіальної цілісності Російської імперії та "голови мазепинської партії".

Alfred TOCZEK

Dwutygodnik „Na Ziemi Naszej”, literacko-naukowy dodatek „Kuriera Lwowskiego” (1909 – 1912)

Periodyk „Na Ziemi Naszej” wychodził od stycznia 1909 do stycznia 1912 r. Pismo w pewnej mierze kontynuowało założenia programowe swojego poprzednika, literacko – naukowego dodatku „Kuriera Lwowskiego” – „Tydzień” (1893-1906). Stawiało sobie ono za główny cel: popularyzację nauki, kultury i literatury narodowej. Redaktorem bogato ilustrowanego dwutygodnika był Bolesław Wystouch, ale podobnie jak w przypadku „Tygodnia” zastępował go w pracy redakcyjnej Franciszek Jaworski podpisując go jako redaktor odpowiedzialny. On też wysunął się na czoło autorów pisma publikując wiele artykułów na tematy historyczne a także z dziejów literatury. Do najbardziej płodnych autorów „Na Ziemi Naszej”, poza Jaworskim, należy zaliczyć: Rudolfa Mękickiego, Kazimierza Przybysławskiego, Pawła Ettingera, Henryka Biegeleisena, Bohdana Janusza, Kazimierza Przybysławskiego, Włodzimierza Jampolskiego, Stanisława Pigoń, Mariana Kukiela i Bronisława Pawłowskiego. Pod względem treści najwięcej miejsca w dwutygodniku zajmowała historia Polski, szczególnie najnowsza (XVIII/2 - XIX w.). Dużo łam zajmowały także szeroko pojęta historia sztuki i etnografia, szczególnie w 1911 r. W porównaniu z „Tygodniem” mniej widoczna była historia literatury. Pojawiały się też ważne artykuły z bibliologii historycznej i współczesnej (książka, biblioteki, prasa).

Maria WIERZBIAK

Dokumenty z życia społecznego Lwowa w XIX i XX wieku zebrane w tekach prof. Mariana Tyrowicza

Profesor Marian Tyrowicz, historyk, badacz dziejów XIX wieku interesował się głównie tematyką powstańczą i rewolucyjną czasów przedautonomicznych, historią ruchów chłopskich, historią Lwowa, Krakowa i Galicji. Pozostawił po sobie wiele publikacji oraz spuściznę w postaci trzech różnych kolekcji. Teki ikonograficzne XIX i XX wieku zawierające m.in. biogramy, fotografie, nekrologii, rysunki sławnych Polaków, przechowywane są w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie. Korespondencja z lat 1925-1968 dotycząca działalności naukowej i zawodowej znajduje się w Bibliotece Ossolineum we Wrocławiu. Unikatową kolekcję 76 tek tematycznych, które są efektem kolekcjonerskiej pracy profesora Mariana Tyrowicza posiada Biblioteka Instytutu Historii Uniwersytetu Pedagogicznego. Zebrane w tekach materiały dotyczące życia społecznego dziewiętnastowiecznego Lwowa mają różną wartość historyczną i archiwalną. Autor gromadził w nich stare, trudno dostępne opracowania, artykuły, wycinki prasowe, druki ulotne, jednodniówki, odezwy, manifesty, dokumenty, listy, katalogi wystaw, zaproszenia i kalendarze. Znajduje się w nich również okazały zbiór mów pogrzebowych. Są one bogatym materiałem genealogicznym, źródłem informacji o epoce, jej zwyczajach i mentalności społeczeństwa.

Dorota WILK

***Biblioteka Państwowego Pedagogium w Krakowie
i jej dzieje***

Na mocy Rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 14 VII 1928 roku w Krakowie zostało utworzone dwuletnie Państwowe Pedagogium. Realizację programu nauczania w tej placówce ułatwiały zbiory naukowe biblioteki, działającej przy tej placówce edukacyjnej. Gwarantowała ona dostęp do lektur szkolnych, tekstów źródłowych, jak i czasopism. Gromadzone w niej były głównie publikacje z pedagogiki, psychologii oraz metodyki nauczania poszczególnych przedmiotów. W roku 1946 na miejscu Państwowego Pedagogium powstała Państwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna. Księgozbiór tej zasłużonej placówki edukacyjnej oraz wyposażenie zostały przejęte przez nowo powstałą szkołę wyższą. Celem wystąpienia jest zarysowanie genezy i dziejów księgozbioru oraz ukazanie jego charakterystyki i zawartości.

Krzysztof WOŹNIAKOWSKI

***Wokół lwowskiej edycji „Pokoju na poddaszu”
Wandy Wasilewskiej (1940)***

Referat stanowi próbę osadzenia lwowskiej reedycji najlepszej powieści dla młodzieży Wandy Wasilewskiej (a zarazem jedyne przedwojenne polskie utworu literatury dziecięco-młodzieżowej wznowione oficjalnie w realiach radzieckiej okupacji okresu 1939-1941) na tle działalności lwowsko-kijowskiego Państwowego

Wydawnictwa Mniejszości Narodowych USRR, a zwłaszcza jego dorobku w zakresie książki dla dzieci i młodzieży.

Ewa WÓJCIK

***Magia książki. Bodekowie – lwowska rodzina
antykwariuszy***

Bodekowie to rodzina lwowskich antykwariuszy, która od lat 80. XIX wieku zajmowała się we Lwowie handlem starą książką. Kolejni jej przedstawiciele Leon, Samuel, Józef, Sara Salomea, Dorota, Adolf i Maksymilian mieli swój udział w upowszechnianiu książki polskiej. Niektórzy z nich byli bibliofilami, inni tylko handlarzami podręczników szkolnych. Prowadzili swoje firmy z różnym powodzeniem, w zależności od koniunktury gospodarczej i konkurencji na rynku antykwarskim Lwowa. Przedmiotem artykułu są dzieje tej rodziny oraz działalność jej członków na różnych polach związanych z książką.

Grażyna WRONA

***Prasa krakowska w świetle sprawozdań sytuacyjnych
województwa i starosty grodzkiego (1918-1939)***

Kwestie nadzoru nad prasą w latach 1918-1939 przyporządkowane były kategorii spraw związanych z bezpieczeństwem publicznym. Z kolei ocena stanu bezpieczeństwa publicznego w terenie przekazywana przez starostę lub wojewodę w formie periodycznych meldunków/sprawozdań sytuacyjnych (tygodniowych,

miesięcznych, kwartalnych, rocznych) odzwierciedlających całe spektrum zagadnień społeczno-politycznych w terenie, umożliwiała władzom podejmowanie decyzji w sprawach polityki wewnętrznej państwa. Wiele w nich miejsca poświęcano prasie jako, z jednej strony probierzowi społecznych i politycznych nastrojów, z drugiej zaś jako środka społecznego oddziaływania. Dla historyka prasy stanowią więc znakomite źródło do badań nad jej dziejami, na konkretnym obszarze. Badacz interesujące go informacje odnajdzie w następujących kategoriach spraw *Przegląd prasy, Sprawy prasowe, Konfiskaty, Odbicie ogólnej sytuacji w prasie, Nastroje ludności, Polski ruch polityczny, Mniejszości narodowe* i inne.

Artur ZNAJOMSKI

***Bibliografie Krakowa i Lwowa.
Początki – rozwój – metodyka***

Kraków i Lwów należą do niezbyt licznej grupy miast legitymujących się własnymi bibliografiami. Obydwa ośrodki posiadają dość długą tradycję w zakresie tworzenia bibliografii lokalnych. W Krakowie zostały one zapoczątkowane w 1913 r. bieżącym zestawieniem *Bibliografia Krakowa za rok 1912*, przygotowanym przez Kazimierza Kaczmarczyka, a we Lwowie w 1928 r., kiedy to ukazała się retrospektywna *Bibliografia polskich druków lwowskich XVI-XVIII wieku*. Z upływem czasu następował stopniowy ich rozwój, aczkolwiek był on nierównomiernie rozłożony w czasie. Intensywniejszy rozwój bibliografii Krakowa datuje się od lat 70-tych, zaś Lwowa dopiero od lat 90-tych minionego wieku. Badane bibliografie stosują

rozmaite kryteria doboru i selekcji materiału. Obok spisów dążących do kompletności występują zestawienia selektywne i wyborowe. Charakteryzują się one zróżnicowanymi rozwiązaniami metodycznymi w sferze opisu bibliograficznego, układu zrębu głównego i szeregowania wewnętrznego, indeksów oraz innych elementów aparatu informacyjno-pomocniczego.

Jacek ŻURAWSKI

Działalność informacyjna Polskiego Państwa Podziemnego w Okręgu Lwowskim 1939-1945

Celem wystąpienia jest przybliżenie i scharakteryzowanie działalności Polskiego Państwa Podziemnego w Okręgu Lwowskim 1939-1945. Rola prasy konspiracyjnej w życiu okupowanego społeczeństwa. Omówienie głównych ośrodków wydawniczych i najważniejszych problemów poruszanych na łamach prasy konspiracyjnej.

**Uczestnicy XII Międzynarodowej Konferencji
Naukowej KRAKÓW – LWÓW: książki, czasopisma,
biblioteki XIX-XX wieku**

1. dr Adam Bańdo – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
2. mgr Joanna Brońka – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
3. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk – Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
4. dr hab. Cieślíkowa Agnieszka – Instytut Historii PAN w Warszawie
5. dr hab. Ewa Danowska – Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
6. dr Dorota Degen – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
7. mgr Daria Domarańczyk – Uniwersytet Łódzki
8. mgr Urszula Dulęba – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
9. dr hab. Anna Dymmel – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
10. prof. UJ dr hab. Anna Maria Gruca – Uniwersytet Jagielloński
11. mgr Halina Grzywacz – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
12. prof. dr hab. Grażyna Gzella – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
13. mgr Monika Jaremków – Uniwersytet Wrocławski
14. prof. dr hab. Jerzy Jarowiecki – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
15. dr Marta Kacprzak – Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego

16. dr Dorota Kamisińska – Ośrodek Badań nad Mediami UP
Kraków
17. dr hab. Marek Kolasa – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
18. dr hab. Małgorzata Korczyńska-Derkacz – Uniwersytet
Wrocławski
19. dr Hanna Kowalska – Uniwersytet Wrocławski
20. dr hab. Dariusz Kuźmina – Uniwersytet Warszawski
21. dr Sabina Kwiecień – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
22. dr Jacek Ladorucki – Uniwersytet Łódzki
23. doc. dr Lazoruko Lidya – Państwowy Uniwersytet
Pedagogiczny im. Iwana Franki w Drohobyczu
24. dr Ula Lisowska-Kożuch – Uniwersytet Pedagogiczny w
Krakowie
25. prof. dr hab. Krzysztof Migoń – Uniwersytet Wrocławski
26. dr Małgorzata Mirek – Nowy Sącz
27. mgr Marianna Mowna – Lwowska Narodowa Naukowa
Biblioteka Ukrainy im. Wasyla Stefanyka
28. dr Grzegorz Nieć – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
29. dr Emil Noiński – Muzeum Niepodległości w Warszawie
30. mgr Ryszard Nowakowski – Zakład Narodowy im. Ossolińskich
we Wrocławiu
31. mgr Olga Paljusz – Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka
Ukrainy im. Wasyla Stefanyka
32. doc. dr Wasyl Pedycz – Techniczny Uniwersytet Narodowy
Nafty i Gazu w Iwano-Frankowsku

33. dr Marta Pękalska – Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu
34. mgr Paweł Podniesiński – Uniwersytet Warszawski
35. dr Michał Rogoż – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
36. dr Małgorzata Rowicka – Biblioteka Narodowa
37. dr Halina Rusińska-Giertych – Uniwersytet Wrocławski
38. mgr Aleksandra Rybka – Uniwersytet Łódzki
39. dr Renata Samotyj – Politechnika Lwowska
40. dr hab. Karol Sanojca – Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu
41. prof. dr hab. Witalij Telwak – Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Iwana Franki w Drohobyczu
42. doc. dr Wiktoria Telwak – Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Iwana Franki w Drohobyczu
43. dr hab. Alfred Toczek – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
44. mgr Maria Wierzbak – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
45. mgr Dorota Wilk – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
46. prod dr hab. Krzysztof Woźniakowski – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
47. dr Ewa Wójcik – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
48. dr hab. Grażyna Wrona – Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
49. dr Artur Znajomski – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
50. dr Jacek Żurawski – Społeczna Akademia Nauk